

Hyvät saamelaisparlamentaarikot,

On aika tarkastella miten kukin saamelaiskäräjät ja saamelainen parlamentaarinen neuvosto on edistänyt saamelaisparlamentaarikkojen konferenssien julistusten toteutumista. Keskityn puheessani vain muutamaa keskeisiin julistusten kohtiin ja yritän välttää toistoa Norjan ja Ruotsin saamelaiskäräjien esityksien kanssa.

Julistusten toteutuminen on vahvasti sidoksissa saamelaiskäräjien resursseihin ja valtioiden tahtoon edistää saamelaisten oikeuksia. Saamelaiskäräjät edistävät julistusten toteutumista pohjoismaisen saamelaissopimuksen jatkoneuvotteluissa. Saamelaisten yhteistyössä merkittävin edistysaskel on pohjoismaisen saamelaissopimuksen jatkoneuvottelujen alkaminen. Jokkmokin julistus on keskeisiltä osiltaan vahvistettu saamelaisen parlamentaarisen neuvoston kokouksessa 2010, jolloin SPN antoi julistuksen pohjoismaisen saamelaissopimuksen jatkoneuvotteluista. SPN edellytti Jokkmokin kokouksen tavoin, että saamelaiset ovat tasa-arvoisia kumppaneita pohjoismaisen saamelaissopimuksen jatkoneuvotteluissa, sopimusta ei saa hyväksyä ilman saamelaiskäräjien hyväksyntää ja että saamelaisten ääni on yhteinen pohjoismaisen saamelaissopimuksen jatkoneuvotteluissa. Tämä linjaus on toteutunut SPN:n ja Suomen saamelaiskäräjien toiminnassa. SPN neuvottelee aina ennen pohjoismaisen saamelaissopimuksen jatkoneuvotteluja yhteisen kannan. Suomen valtio on ilmoittanut, että pohjoismaista saamelaissopimusta ei ratifioida ilman saamelaiskäräjien hyväksyntää ja Suomen saamelaiskäräjillä on tasa-arvoinen edustus Suomen valtioon nähden neuvotteluvaltuuskunnassa. Saamelaiskonferenssien julistuksessa on vedottu Ruotsin, Suomen ja Venäjän valtioihin ILO 169-sopimuksen ratifioimiseksi. Suomen ja Ruotsin tulee ottaa ratifiointiin kantaa viimeistään pohjoismaisen saamelaissopimuksen hyväksymisen yhteydessä. Sopimusluonnos pitää sisällään piirteitä ILO 169-sopimuksesta. Suomessa Ilo-169 sopimuksen ratifioinnissa on viimeinkin saatu uusi edistysaskel aikaan. Suomen hallituksen hallitusohjelmassa, joka ohjaa hallituksen toimintaa, hallitus on asettanut tavoitteeksi ILO 169-sopimuksen ratifioinnin. Koskaan aiemmin Suomi ei ole näin vahvasti ilmaissut tahtoaan ratifioida Ilo 169 sopimus. Minulla on täysi luottamus ja usko siihen, että sopimus Suomessa ratifioidaan tämän hallituskauden aikana.

Valitettavasti Venäjän saamelaisten asemassa ei ole tapahtunut juurikaan positiivista edistystä ja Venäjän valtion otteet ovat koventuneet Venäjän saamelaisia kohtaan, kuten viime kesän tapahtumat Luujärvellä ovat osoittaneet. Tulevalla saamelaisen parlamentaarisen neuvoston toimikaudella tuleekin erityisesti kiinnittää huomiota Venäjän saamelaisten aseman tukemiseen ja Venäjän valtion painostamiseen, jotta Venäjän saamelaisten asema paranisi. Meidän tulee antaa kaikki tukemme Venäjän saamelaisille, jotta he voivat kehittää oman edustuksellisen organisaationsa Venäjälle ja tulla täysimääräisesti mukaan SPN:n toimintaan.

Jokkmokin julistuksessa vuonna 2005 on vedottu saamelaisten itsemäärämisoikeuden parantamiseen. Konferenssin mukaan saamelaisten itsemäärämisoikeus sisältää myös sen, että saamelaisilla on oikeus itse edustaa oikeuksiaan ja etujaan kansallisissa, alueellisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä, tämä tavoite ei valitettavasti ole täysin toteutunut pienistä edistysaskelista huolimatta. SPN on saanut tarkkailijajäsenyyden WIPO:n (maailman henkisen omaisuuden järjestö) ICG-komiteassa, joka käsittelee mm. perinteisen tiedon, kansanperinteen ja geenivaroihin liittyvän perinteisen tiedon suojaa. Saamelaisten itsemäärämisoikeus ja Jokkmokin julistuksen toteutuminen tarkoittaa sitä, että

saamen kansan valitsevat edustajat, eli saamelaisten edustukselliset elimet, saamelaiskäräjät ja niiden yhteistyöelin, parlamentaarinen neuvosto, edustavat saamelaisia valtioista riippumatta kansallisissa ja kansainvälisissä elimissä ja organisaatioissa. Eri maiden saamelaiskäräjälait tuovat oman haasteensa saamelaisten kansainväliseen edustukseen. Suomen saamelaiskäräjälain § 6 mukaan saamelaisia voi edustaa vain ja ainoastaan saamelaiskäräjät kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Norjan ja Ruotsin saamelaiskäräjälaeissa tällaisia määräyksiä ei ole. SPN on tällä toimikaudella keskustellut saamelaisen parlamentaarisen neuvoston pysyvän osallistujan aseman hakemista arktiselta neuvostolta. Arktinen neuvosto on tärkeä toimija kansainvälisessä alkuperäiskansa ja ympäristöpolitiikassa. Suomen saamelaiskäräjien kannalta nykyinen tilanne, jossa saamelaiskäräjät ei ole mukana itsenäisenä toimijana SPN:n kautta arktisessa neuvostossa, on saamelaiskäräjälain vastainen tilanne. Vaikka saamelaiskäräjät osallistuvatkin mahdollisuuksien mukaan arktisen neuvoston toimintaan valtioiden delegaatioiden kautta, se ei ole sama asia eikä saamelaisten itsemäärämisoikeus ja aito vaikutusmahdollisuus toteudu. Itsemäärämisoikeutta ei ole se, että saa osallistua kokouksiin valtioiden ehdolla ja kenties käyttää pienen puheenvuoron osana valtioiden delegaatiota. SPN:ssä ei ole valitettavasti ollut yksimielisyyttä saamelaisen parlamentaarisen neuvoston ja saamelaisten itsemäärämisoikeuden edistämiseen kansainvälisissä yhteyksissä tässä asiassa.

Tulevalla SPN:n toimikaudella tuleekin vakavasti pohtia SPN:n edustuksen, yhteistyösopimuksen ja oman toiminnan toteutumista ja uskottavuutta. Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston yhteistyösopimuksessa todetaan seuraavasti: Neuvosto tulee edustamaan Suomen, Norjan ja Ruotsin saamelaisia pohjoismaisissa ja muissa kansainvälisissä yhteyksissä sekä kaikissa muissakin yhteyksissä, missä tällaista yhteisedustusta pidetään tarpeellisena.

Rovaniemen konferenssin julistuksessa vahvana teemana oli saamelaisten oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, saamelaisopetus sekä perinteinen tieto ja kulttuuriperintö. Suomen artikla 8(j):n toimeenpanoon liittyvä työ on pohjautunut Suomen saamelaiskäräjien aloitteeseen ja saamelaiskäräjien vahvaan panostukseen artikla 8(j):n toimeenpanon valmistelussa. Olemme myös tehneet aloitteita ja edistäneet saamelaisen kulttuuriperinnön ja saamen käsityön suojaa mm. Wipon toiminnassa, artikla (8j):n toimeenpanossa sekä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Olemme tehneet aloitteet Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelusopimuksen ratifioinnista sekä neuvottelleet Museoviraston kanssa saamelaisen kulttuuriperinnön paremmasta suojasta Suomessa. Haasteeksi jää saamen käsityön tulotason ja oikeudellisen suojauksen parantaminen. Keskustelemme parhaillaan ja jatkuvasti Suomen Sámi Duodji järjestön kanssa saamen käsityön paremmasta suojaamisesta.

Suomessa on parhaillaan valmistumassa esitys saamen kielten elvyttämishjelmaksi. Suomen valtio on hallitusohjelmassa sitoutunut ohjelman toimeenpanon resursointiin ja luomaan pysyvän mallin saamen kielten elvyttämiseksi. Myös esitys saamen kieliyhteistyön uudelleen organisoimiseksi tukee Rovaniemen julistuksen toteuttamista. Rovaniemen julistuksessa vedottiin saamelaiskäräjiin ja valtioihin saamenkielisen korkeakouluympäristön luomiseksi kansainväliselle saamelaisalueelle. SPN:n ja Suomen saamelaiskäräjät on tavoitetta edistänyt neuvotteluissa pohjoismaiden ministerineuvoston, yliopistojen ja Suomen opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Tämän tavoitteen edistämistä tulee jatkaa edelleen, koska saamenkielisen ja kulttuurinmukaisen yliopisto-opetuksen järjestäminen kansainväliselle saamelaisalueelle on ratkaisevaa saamelaisalueiden elinvoimaisuuden turvaamiseksi ja saamen kielen ja kulttuurin säilymiseksi. Saamenkielisen korkeakouluympäristön luominen onkin pitkän aikavälin tavoite ja sen edistäminen edellyttää saamelaiskäräjiltä sitoutuneisuutta ja pitkäjänteistä työtä.

Saamelainen parlamentaarinen neuvosto yhdessä Norjan, Ruotsin ja Venäjän valtioiden kanssa oli kutsunut YK:n alkuperäiskansaraportoiija James Anayan raportointimatkalle saamen maahan vuonna 2010. Alkuperäiskansaraportoiija James Anayan raportti suosituksineen annettiin YK:n ihmisoi-

keusneuvostolle 12.1.2011. Raportti suosituksineen on tärkeä saamelaisille. Raportti tuo esille ne keskeiset vaatimukset, joita saamelaisyhteisö ja saamelaiskonferenssi ovat esittäneet julistuksissaan ja saamelaiskäräjien omissa toiminnoissa. Tämän lisäksi Anaya on antanut raporttinsa Venäjän alkuperäiskansojen tilanteesta vuonna 2010 YK:n ihmisoikeusneuvostolle. Anayan raportit antavat SPN:lle vahvan tuen, ja niiden toimeenpanon edistäminen tulee olla SPN:n ja saamelaiskäräjien toiminnan ytimessä.

Tällä toimikaudella SPN on pyrkinyt aktivoitumaan kansainvälisessä yhteistyössä ja Wipo:n lisäksi osallistunut mm. pohjoisen ulottuvuuden yhteistyöhön. Kaikkea SPN:n toimintaa on vaikeuttanut resurssipula. SPN:llä ei ole myöskään itsenäistä päätösvaltaa eikä saamelaiskäräjät voi delegoida tehtäviä SPN:llä. Kaikki päätökset tulee käytännössä vahvistuttaa kansallisilla saamelaiskäräjillä, jotta ne sitovat myös saamelaiskäräjien varsinaista toimintaa. Ongelmana on myös asianesittelyresurssien puute. Suomen saamelaiskäräjien mahdollisuudet osallistua SPN:n toimintaan tehokkaasti heikkenevät tulevalla toimikaudella. Varisnaiseen toimintaan varattu rahoituksemme pienenee ensi vuonna 130 000 eurolla. Voimme jopa joutua irtisanomisiin. Jos rahoitusta ei saa korjattua, osallistuminen SPN:n toimintaan muuten kuin rutiinitehtävien osalta vaarantuu, koska Suomen saamelaiskäräjien on priorisoitava toimintaansa. Tällä kaudella SPN on pohtinut oman toiminnan uudelleenorganisointia suhteessa pohjoismaisen saamelaissopimuksen velvoitteisiin. Toivon tämän tehtävän jatkuvan myös uudella SPN:n toimikaudella. On selvää, että SPN:n toimintaa on kehitettävä. SPN:stä on muodostuttava tehokas elin, joka edistää saamelaisten asemaa ja SPN:n tehtävistä tulee määrätä saamelaiskäräjien omissa johtosäännöissä. SPN:n tulee epysty tekemään myös vaikeita päätöksiä ja edistämään saamelaisten itsemäärämisoikeutta yhteistyösopimuksen ja konferenssien julistusten mukaisesti. SPN:stä ei saa muodostua vain keskustelukerho, vana tarvitsemme sitoutumista, yhteisen sihteeristö ja saamelaiskäräjien hallinnoille säännöllisen yhteistyön SPN:n päätösten toimeenpanemiseksi ja myös kokousten valmistelua varten.

Kiitos mielenkiinnostanne, hyvät saamelaispolitiikot. Odotan mielenkiinnolla keskusteluanne asiasta.